

cem civitatibus præfertur; qui vero quinque, cum geometrica proportione præficatur civitatibus quinque.

Ostenditur dari hanc justitiam in Deo, prout respicit speciale debitum.

27. *Proponitur difficultas hujus doctrine.*— Superest dicendum de altera parte seu consideratione justitiæ distributiæ, quæ est reddere aliquid secundum proprium et speciale debitum talis justitiæ; nam, ut ex dictis suppono, sine hoc debito non potest intelligi talis justitia distributiva, quæ sit specialis virtus. Nam quando contingit geometricam proportionem esse debitam ex justitia commutativa, ipsa illam facit; quando vero accedit deberi ex misericordia, ipsa illam efficit; quando ex observantia, similiter; et sic de aliis; quia unaquæque virtus sufficit ad explendam suam intrinsecam obligationem, et intrinsecum modum, ordinem, ac circumstantias ejus. Propter hæc ergo non esset necessaria specialis justitia, nisi interveniret speciale debitum, et jus quod illum requireret, quale est illud quod in justitia commutativa nos declaravimus. Ut ergo omni ex parte probemus in Deo esse hanc justitiam, eamque servari in retributione præmiorum, non satis est ostendisse ibi intercedere ac servare geometricam proportionem, etiam per se intentam; nam justitia commutativa interdum potest hoc facere, et præsertim si illi adjungatur aliqua alia virtus, quæ habeat curam boni communis, et providentiæ, de qua infra dicam. Sed oportet ut ostendamus intervenire in hoc negotio proprium debitum, et jus justitiæ distributiæ. Quod sane difficile videri potest in nostra sententia, quia justis unicuique tantum habent jus ad præmium recipiendum a Deo, scilicet, jus meriti; diximus autem supra hoc jus esse objectum cujusdam justitiæ commutativæ divinæ; ergo illud jus non potest esse justitiæ distributiæ, quia ex nostra sententia unum et idem jus non potest ad utramque justitiam pertinere.

28. *Primus modus explicandi difficultatem.*— Tribus ergo modis potest hæc res explicari. Primus est, in hac retributione meritorum inveniri justitiam distributivam quantum ad formam, et quantum ad æqualitatem proportionis per se intentam; non vero quantum ad obligationem, et debitum proprium et speciale justitiæ distributiæ, quia in hac parte

vincere videtur commutativa propter rationem factam. Hæc responsio est probabilis; a nobis tamen recipi non potest, tum quia in rigore succumbit difficultati, et fatetur actum illum Dei non habere formalem rationem justitiæ distributiæ, vel (ut more nostro loquamur) non esse actum quasi elicatum a propria justitia distributiva, sed solum habere quamdam similitudinem cum illa: oppositum autem in conclusione posuimus, et rationes pro illa factæ hoc concludere videntur; tum etiam propter alia, quæ statim adjiciemus.

29. *Secundus modus.*—Secundo ergo modo possumus hoc explicare dicendo esse in justis duplicem titulum ad beatitudinem. Prior est titulus meriti, vel proprii, vel Christi, sibi applicati; alius est titulus ipsius gratiæ et dignitatis personæ constitutæ in statu filiationis divinæ, juxta illud: *Si filii, et hæredes.* De priori ergo titulo procedit ratio facta, ideoque de illo conceditur pertinere ad justitiam commutativam, et non ad distributivam. Deficit autem dicta ratio, quia præmittit posteriorem titulum, in quo potest habere locum propria ratio distributiva. Quia hæc, ut diximus, respicit jus fundatum in sola conditione et dignitate personæ; hujusmodi autem est hic titulus fundatus in dignitate gratiæ. Quod potest ita declarari: nam licet omne meritum secludamus, habenti gratiam, ex vi et natura ipsius gratiæ, debetur gloria, et similiter pluribus habentibus inæquales gratias debentur inæquales gloriæ cum geometrica proportione; ergo, cum Deus det gloriæ justis, et tanquam hæreditatem filiis, et tanquam mercedem operariis, recte intelligimus priori modo servare distributivam justitiam, dignioribus filiis majorem partem hæreditatis conferendo in ea proportione, in qua unus alium in dignitate excedit; hanc enim proportionem interdum servandam esse in hæreditate distribuenda etiam jureconsulti intellexerunt, ut patet ex l. *Si ita scriptum*, ff. de Libr. et posthum., et l. *Clemens*, ff. de Hæred. inst. Sed ibi solum juxta voluntatem testatoris consideratur proportio, et ideo ad justitiam commutativam spectabit (ut opinor) illam servare, quia voluntas testatoris hoc jus confert; hic vero ex intrinseca natura et dignitate gratiæ oritur hoc jus et proportio, ideoque magis videtur ad justitiam distributivam spectare.

30. *Secundus modus dicendi refellitur.*— Hæc sententia est probabilis, et aliqua ratio

ne defendi potest, ut paulo inferius in sequente puncto explicabo. Quatenus vero non ponit aliam rationem distributiæ justitiæ in distributione gloriæ, mihi non placet. Primo quidem, quia illa non videtur ita propria justitia, cum etiam obligationem et debitum justitiæ non inducat; nam gratia per se non obligat Deum ex justitia ad dandam gloriam; imo, licet daremus adjungi promissionem, si hæc non respiceret merita, induceret ad summum obligationem fidelitatis, non justitiæ. Unde Concilium Tridentinum, sess. 6, c. 16, considerans in vita æterna duplicem illam rationem hæreditatis et mercedis, priori modo vocat illam, gratiam filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissam; posteriori autem modo vocat mercedem et coronam justitiæ. Secundo, quia vita æterna sub illa ratione non habet rationem præmii. Theologi autem, cum dicunt Deum servare justitiam distributivam in præmio reddendo, loquuntur formaliter de præmio ut sic, et de illo etiam procedunt multa ex dictis circa superiorem assertionem.

Tertius et verior dicendi modus.

31. Tertio ergo modo, dicendum censeo jus illud, quod justis habent ad præmium, in meritis suis fundatum, sub diversis rationibus ad commutativam, et distributivam justitiam pertinere; quatenus enim jus illud non utrumque est proportionis et dignitatis, sed commutationis cujusdam, in qua homo suo modo confert de suo cum divina gratia aliquid condignum, per modum præmii beatitudinis, ex conventionem et pacto, eatenus jus illud spectat ad justitiam commutativam. Diximus autem supra, quia hoc jus respicit Deum ut debitorem, ideo non posse non deficere aliquo modo ab illo rigore, quem inter homines habet jus justitiæ commutativæ; quia nimirum necessario subordinatur tale jus superiori juri, seu supremo dominio quod Deus habet in omnia creata, et in omnia creaturarum jura. Unde fit ut non cogatur Deus quasi ab extrinseco ad implendum et servandum tale jus, sed solum ex rectitudine sibi intrinseca ad id inclinetur, et ex suppositione etiam necessitetur. Hinc ergo nunc colligimus, jus hoc sub hac ratione spectatum, quatenus non obligat Deum ad dandam rem simpliciter alienam, sed ad suam propriam communicandam, et quatenus magis innititur rec-

titudini et verbo ipsius Dei quam proprietati ipsius creaturæ, ac denique quatenus aliquo modo deficit a rigore juris commutativi humani, eatenus pertinere, seu inducere, debitum distributiæ justitiæ; nam, cum hæc duo debita in hominibus adæquate dividant particularem justitiam, quantum aliquod jus ab una deficit, tantum ab altera participatur. Hæc ergo ratione, illa eadem virtus, per quam Deus retribuit præmia meritis, secundum propriam rationem justitiæ distributiæ debitum solvit, non solum propter geometricam proportionem, sed etiam propter propriam rationem talis debiti.

32. Nec vero inde fit hanc justitiam Dei non esse proprie commutativam aut distributivam, sed potius sequitur esse utrumque formaliter et eminenter, ad eum modum quo dici solet scientiam Dei esse practicam et speculativam formaliter et eminenter, non quia neutra sit proprie, sed quia utriusque veram formalem rationem habet unitam sub eminentissima ratione scientiæ. Sic ergo de justitia Dei ratiocinandum censeo. Cogitari tamen potest quædam diversitas; nam scientia est speculativa et practica in ordine ad diversa objecta materialia, seu diversas res scitas, quæ ad scientiam divinam comparantur, ut primum et secundarium objectum. Justitia autem divina respectu unius et ejusdem juris, secundum diversas considerationes ejus, habet rationem commutativæ et distributiæ. Quo fit ut hæc duo non sint proprie in Deo duo attributa, quia non sunt a nobis concipienda per modum duarum virtutum moralium habentium propria objecta et actus distinctos, sed est unum attributum, et quasi una virtus divina, quæ, secundum diversas considerationes, vel inadæquatas convenientias cum diversis virtutibus humanis, illas plures denominationes recipit.

Quid Theologi de justitia Dei sentiant.

33. Atque hinc fortasse factum est ut illa justitia, simpliciter loquendo, distributiva potius quam commutativa vocetur; imo, aliquando illud prius affirmetur, et hoc posterius negetur. Quem modum loquendi nos aliquando usurpavimus; non est tamen res diversa, sed hic magis explicata. In utroque autem imitati sumus D. Thomam, qui frequentius simpliciter affirmat in Deo esse justitiam distributivam, negat autem commutativam, ut

patet l. 1 cont. Gent., cap. 93, et in 2, d. 27, articul. 3. Quam sententiam confirmat 1 p., quæst. 21, art. 1. Citari autem solet Capreolus, quod dixerit D. Thomam retractasse hanc sententiam, quantum ad proprietatem justitiæ distributiæ. Sed nec D. Thomas id fecit, nec Capreolus dicit. Nam, quod in 1. 2, quæstion. 114, artic. 1, D. Thomas dicit, in hominibus non esse justitiam simpliciter respectu Dei, non est priori doctrinæ contrarium; nam illa particula, *simpliciter*, non excludit proprietatem et veritatem justitiæ, sed excludit eum rigorem justitiæ, qui gratiam aliquam vel promissionem ejus non præsupponit, quod patet ex illis verbis: *Meritum hominis apud Deum non esse potest, nisi secundum præsuppositionem divinæ ordinationis*. Ex hac tamen præsuppositione, non negat D. Thomas oriri posse veram et propriam justitiam. In 3 vero parte, q. 1, art. 2, junctâ ratione ultima corporis articuli cum solutione ad secundum, clare sentit inter Christum et Deum fuisse justitiam simpliciter; quia ibi ex parte Christi nulla fuit gratia præsupposita, quæ ipsi Christi satisfaciendi et merenti proprie et in rigore facta fuerit. Nunquam ergo D. Thomas negavit (quod multis locis expresse docuit) aliquam veram et formalem justitiam esse in Deo, et præsertim distributivam.

34. Addit vero Capreolus in 2, dist. 27, artic. 3, ad 1, quod D. Thomas, prioribus locis de commutativa negare visus est, in posterioribus emendasse vel declarasse. Nam quando negat (inquit) inter Deum et creaturam posse esse justitiam commutativam, considerat creaturam seu hominem et actiones ejus secundum proprias vires, et secundum valorem et efficaciam quam ex se habere potest ad obligandum Deum ex justitia; at vero considerando actum hominis, prout est ex motione Spiritus Sancti, et ex gratia, habet æqualitatem cum præmio. Et ideo, ex sententia Capreoli sic interpretantis D. Thomam, in *præmiatione actus meritorii servatur justitia commutativa, non solum secundum quid, sed simpliciter*; non tamen propterea excludenda est distributiva, ut jam declaravi. Ego autem, ut verum fatear, non invenio ita expresse dictum a D. Thoma, inter nos et Deum esse propriam commutativam justitiam, licet in 2. 2, quæst. 61, art. 4, ad 1, dicat, *in divino judicio attendi rationem commutativæ justitiæ, prout scilicet recompensat præmia meritis, et supplicia peccatis*. Quæ verba favent prædictæ sententiæ; habere tamen possunt interpretationem,

ut infra dicemus, agendo de justitia punitiva. In 3 vero parte, q. 85, per totam, satis declarat in satisfactione nostra erga Deum intervenire justitiam commutativam; hanc vero esse imperfectam ex parte nostra, quia deest æqualitas. Cum ergo in priori loco jam citato hanc æqualitatem ponat in satisfactione Christi, et inde concludat esse simpliciter et perfecte justam, plane sentit posse aliquam justitiam commutativam veram et perfectam esse apud Deum, seclusis imperfectionibus. Unde potius existimo, quando aliis locis D. Thomas ita loquitur, ut absolute neget Deo justitiam commutativam, humano seu philosophico modo de justitia commutativa fuisse locutum, ut inter homines invenitur, cum eo rigore qui imperfectionem involvit, ut supra declaravimus; non tamen secundum illum conceptum communem commutationis seu solutionis proprii juris et debiti, cum æqualitate rei ad rem seu actionis ad mercedem, in quo nulla imperfectio involvitur. Et in hoc constituit differentiam inter commutativam et distributivam; nam distributiva, etiam prout in hominibus est, formaliter non includit imperfectionem ut satis declaravimus. Dico autem *formaliter*, quia materialiter includit imperfectionem habitus, vel actus creati et limitati; quod commune est omnibus perfectionibus simplicibus, prout in creaturis reperiuntur.

35. Eodem fere modo loquuntur sectatores D. Thomæ, ut de Capreolo jam vidimus, qui idem habet in 1, dist. 45, quæst. 1, art. 1, concl. 14, quem locum ipse postea in secundo declaravit. Idem tenet Cajetanus, 1 part., q. 21, art. 1, et 2. 2, quæst. 61, art. 4, circa ad 1; Ferrariensis. 1 cont. Gent., c. 93; Soto, lib. 3 de Just., quæst. 5, art. ult., et lib. 3 de Natur. et grat., cap. 7; et idem tenet Richardus, in 4, dist. 46, art. 1, quæst. 1. Alii vero Scholastici, vel non satis considerarunt rationes formales harum virtutum secundum se, sed nimis materialiter prout sunt in hominibus; vel certe considerarunt creaturam secundum se tantum, et non prout operantem ex gratia, et sub promissione et pacto cum Deo inito.

Justitiam distributivam Dei promissionem supponere.

Rationes dubitandi pro utraque parte proponuntur.—Dubitari vero potest an justitia distributiva Dei ad actum suum necessario

supponat promissionem, seu pactum, sicut de commutativa diximus. Et ratio dubitandi est, quia D. Thomas supra non solum in operibus gratiæ, et præmiis meritorum, sed etiam in operibus naturæ, tribuit Deo justam distributionem. Unde ita concludit: *Ordo universi, qui apparet, tam in rebus naturalibus, quam in voluntariis, demonstrat Dei justitiam*. Idque confirmat testimonio Dionysii, cap. 8 de Divinis nominibus dicentis, in hoc veram Dei esse justitiam, quia omnibus tribuit propria secundum uniuscujusque existentium dignitatem. Et ratione confirmari potest, nam hæc dispensatio prudens et proportionata, quam Deus facit, actus est alicujus virtutis voluntatis ejus; ergo necesse est constituere in voluntate divina aliquod attributum, a quo tanquam a propria virtute actus ille eliciatur; sed hæc virtus non videtur esse alia, nisi justitia, cum respiciat aliquam rationem debiti. Nec potest esse alia nisi distributiva, tum quia servat geometricam proportionem; tum etiam, quia alia nova justitia esset in Deo constituenda. Constat autem hunc actum justæ dispensationis naturalium proprietatum, concursuum, etc., non supponere aliquam Dei promissionem; ergo justitia distributiva absolute illam non requirit. In contrarium autem est, primo, quia diximus adæquate eandem esse in Deo justitiam commutativam et distributivam; ergo, si illa promissionem supponit ad suum actum, etiam hæc. Secundo, quia sine proprio debito, quo violato justitia committeretur, non intercedit propria ratio justitiæ; seclusa autem promissione non potest esse in Deo hoc debitum; ergo. Tertio, quia, seclusa promissione, quidquid consideraretur ex parte creaturæ, ratione cujus diceretur illi aliquid deberi, potius est indigentia quædam et necessitas, quam jus ad talem rem; ut, cum dicimus igni deberi concursum ut calefaciat, magis significamus ignem indigere concursu, quam quod habeat jus aliquod ad illum; sed ubi non est jus aliquod, nec vera justitia esse potest; ergo. Et hinc oritur confirmatio; nam ad res inanimatas vel irracionales non potest esse propria justitia, quia revera non sunt capaces alicujus juris; nam jus proprie significat quippiam morale, quod solum in intellectualibus locum habet; hæc autem dispensatio æque versatur circa res inanimatas; ergo non est ex propria justitia distributiva.

36. *Vera sententia.*—Propter hæc ergo dicendum censeo propriam justitiam distributivam, de qua nos locuti sumus, solum versari

circa personas, et necessario supponere pactum vel promissionem, ut suum actum seu munus exerceat. Priorem partem probat efficaciter ultima ratio facta. Unde cum justitia dicitur esse ad alterum, omnes intelligunt illum alterum debere esse personam ratione seu intellectu utentem; sicut enim amicitia, gratitudo, fidelitas, et similes virtutes non possunt esse nisi inter intellectuales personas, ita nec propria justitia. Quocirca D. Thomas, citato loco, vel latius loquitur de justitia distributiva Dei, quam nos locuti sumus; interdum enim omnis distributio cum proportionem geometricam potest dici justa distributio, quamvis non semper ad propriam justitiam distributivam pertineat; vel certe illo notiori exemplo declarare voluit, quod sicut in hac naturalium proprietatum dispensatione servat Deum propriam distributionem, ita in materia justitiæ servabit etiam propriam justitiam.

37. Alia vero pars probatur etiam sufficienter aliis rationibus secundo loco factis, quamvis non omnes auctores hanc partem admittant, etiam supposita priori, quæ magis certa est. Putant enim aliqui, si absque ullo pacto vel promissione Deus crearet hominem in gratia, et daret illi virtutem et auxilium ad operandum, opera ejus fore digna præmio, et consequenter ad Deum, ratione distributiæ justitiæ, pertinere etiam tunc proportionatum præmium reddere pro illis. Et in hoc sensu dicunt multi ex discipulis D. Thomæ in materia de merito, ad nostrum meritum de condigno non esse necessarium pactum, vel promissionem Dei, quam interdum acceptationis nomine significant. Addunt vero in eo genere justitiæ et meriti, præmium deberi merito, non tamen Deum debere illud, sed tantum unam rem esse debitam alteri, id est proportionatam et consentaneam. Quomodo videtur sentire Cajetanus 1. 2, quæst. 114, art. 1, juncto art. 3, ubi alii Moderni eodem modo loquuntur; et Franc. Romer., libr. de Verit. et necess. oper., verit. 22. Sed licet verum sit (quod solum dicti auctores intendunt) opera nostra, quatenus a gratia procedunt, ex vi et natura ipsius gratiæ habere quamdam proportionem condignitatis ad præmium, nihilominus tamen verum etiam est eis non deberi ex propria justitia præmium, nisi in promissione et pacto Dei fundetur, ut late Bellarm., l. 5 de Justif., cap. 14; Hosius, in conf. Polonica, cap. 73, ostendit hanc esse Scholasticorum sententiam. Et ratio est ea-

dem quam sæpe tetigimus, quia Deus absque promissione non potest constitui debitor simpliciter, ita ut sit injustus negando debitum; justitia autem propria, de qua locuti sumus, talis est ut hanc necessitatem debiti includat. Et confirmatur a simili, nam homo vel angelus in puris naturalibus creatus per bona opera moralia et connaturalia meretur beatitudinem naturalem, vel aliquod aliud præmium proportionatum talibus operibus; certum est autem non deberi illis ex aliqua justitia. Ad eundem vero modum comparanda sunt opera procedentia ex gratia ad præmium vitæ æternæ, seclusa promissione; esset ergo tunc condignitas, vel etiam suo modo æqualitas inter opus meritorium, et meritum præmium; non tamen esset vera justitia ex parte Dei in illius retributione.

SECTIO IV.

AN SIT IN DEO JUSTITIA LEGALIS, VEL ALIA PER QUAM MERITIS PRÆMIA RETRIBUAT ABSQUE PROMISSIONE.

1. *Prima sententia.* — *Rejicitur.* — Quæstio hæc optime in hunc locum cadit, ut post justitias particulares aliquid etiam de generali dicamus. Nasciturque præsens quæstio ex resolutione proximæ dubitationis, in qua petitur, quando non præcedit promissio dandi præmium vel proprietatem naturæ debitam, a quam virtute seu attributo Dei talis actio procedat. In qua re est vulgaris responsio pertinere hujusmodi actiones ad quamdam justitiam Dei late sumptam, quæ nihil est aliud quam decentia divinæ voluntatis, juxta sententiam Anselmi in Prosolog., cap. 10, dicentis: *Ah Deus, justus es, non quia reddis quod debes, sed quia facis quod decet te, summe bonum*; ubi secluso debito non agnoscit aliam justitiam, nisi decentiam divinæ voluntatis. Hæc vero responsio nimis generalis est; nam, ut recte notavit Scotus, in 4, dist. 46, quæst. 2, justitia Dei in illa generalitate sumpta, prout dicit condecetiam divinæ bonitatis, etiam misericordiam Dei complectitur, quia decens est Deum misereri; imo, omnia attributa, quæ in divina bonitate esse intelligimus, comprehenduntur sub illa decentia divinæ voluntatis. Potest etiam hæc decentia intelligi, et ex parte objecti, et ex parte ipsius voluntatis divinæ. Ex parte objecti, decens est Deum misereri creaturæ suæ, et reddere illi mercedem, si bene operatur; et similiter punire male operantem. Item

etiam dicere verum, si loquitur, et solvere quod promittit, maxime Deum decet. Hæc enim omnia sunt objecta voluntatis divinæ, secundaria tamen, eo modo quo in nobis actus exterior est objectum interioris actus. Formaliter etiam pertinet ad divinam voluntatem, ut in se habeat perfectionem, seu virtutem, qua naturaliter est propensa ad hæc omnia, quæ decentia sunt. Quomodo dicunt etiam Theologi cum Dionysio, sese communicare esse conveniens divinæ bonitati, id est, maxime decens. Et hanc reddunt ut potissimum rationem divinorum operum, etiam summi, qualis fuit incarnatio filii Dei. Decentia igitur divinæ voluntatis quippiam valde generale est, et omnia attributa voluntatis complectitur; non ergo recte explicatur illo modo, cujus attributi hoc opus sit; non est enim omnium simul, quia nec veritatis nec fidelitatis est, ut per se patet; nec etiam videtur esse liberalitatis aut misericordiæ, cum in eo spectetur aliqua ratio debiti.

2. Nihilominus dici potest hoc opus non esse extra latitudinem misericordiæ, seu generalis beneficentiæ, quæ est veluti actus exterior amoris. Primo quidem, quia, ut supra dicebam, hoc debitum proprium nullum est ex parte Dei, sed potius ex parte creaturæ est quædam indigentia cum quadam proportione rei indigentis ad aliam, quam postulat ad suum convenientem modum, etc.; ergo tale debitum donare non est extra latitudinem misericordiæ; ut, si diceremus terræ sitiienti deberi aquam, ut germinare possit, non properterea excluderemus quin pluviam congruentem suo tempore illi tribuere, sit opus misericordiæ. Unde David, misericordiam a Deo postulans aiebat: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Secundo, idem explicari potest, quia supra dicebamus misericordiam, quando inter multos fit, etiam servare suam proportionatam distributionem, sicut charitas servat ordinem suum. Sic ergo, quamvis Deus, dando rebus proprietates, vel concursus, servet proportionem ad uniuscujusque naturam, hoc non tollit, quin illa sit quædam prudens distributio intra latitudinem misericordiæ seu beneficentiæ contenta.

3. Quæ quidem responsio satisfacere posset, si res solas naturales, et proprietates vel concursus singulis debitos spectarem; considerando tamen multa alia, quæ sub divina providentia continentur, non videtur omnino satisfacere. Primo, quia in punitione malorum non habet locum illa consideratio, et ta-

men ibi aliqua ratio justitiæ et debiti intercedit. Secundo, quia in præmio etiam honorum aliquid amplius intervenire videtur, quam misericordia, etiam seclusa promissione; namque non solum indigent præmio, sed etiam secundum quamdam specialem decentiam illis debitum est. Tertio, idem fit argumentum in Christi humanitate, cui dicimus ratione assumptionis deberi gratiam, virtutes, etc. Et tamen non videtur illa esse sola misericordia, sed major quædam decentia, quæ fere moralis necessitas censetur. Simileque argumentum sumi potest ex aliis operibus providentiæ divinæ, in quibus Deus servat eam proportionem vel ordinem rerum, qui statui vel commodis universi maxime expedit. Neque satis est dicere hujusmodi providentiæ opera pertinere ad sapientiam et prudentiam divinam, nam hoc est verum ex parte intellectus; nihilominus tamen iudicio prudentiali intellectus respondet in voluntate aliqua virtus, seu perfectio, quæ operatur secundum tale iudicium prudentiæ. Et de hac inquirimus quæ sit respectu talium actionum.

Quæstionis resolutio.

4. Propter hæc posset poni in Deo quoddam attributum ratione distinctum ab aliis, quod justitia generalis, seu providentialis, ut sic dicam, vocetur. A qua sententia non videtur abhorre Scotus, in 4, dist. 46, q. 3, ubi, tractans de distinctione inter misericordiam et justitiam Dei, distinguit duplicem acceptionem justitiæ. Una est prout significat decentiam divinæ bonitatis. Et hoc modo ait misericordiam non condistingui a justitia, sed sub illa comprehendit, ut paulo antea nos objiciebamus. Alio modo ait justitiam sumi, prout respicit aliquo modo justum ex parte creaturæ, quatenus scilicet unaquæque exigit quod suæ naturæ vel actioni proportionatum est; et hoc modo ait justitiam Dei esse attributum ratione distinctum a misericordia Dei. Et eandem fere distinctionem supponit ibi Richardus, art. 2, q. 2, quamvis ille justitiam, prout condistinguitur a condecetia divinæ bonitatis, solum declarat in ordine ad merita vel demerita hominum; Scotus vero latius de illa loquitur, et locum habere censet etiam circa res naturales, prout unicuique attribuitur secundum exigentiam ejus. Obscurius vero Alens., prima parte, quæstione trigesima nona, membr. secundo, distinguit justitiam (etiam prout significat decentiam

divinæ bonitatis) a misericordia, quam dicit esse *superabundantiam pietatis divinæ*; quibus verbis videtur idem significare, nimirum misericordiam esse, quando nulla omnino ratio debiti seu exigentiæ ex parte creaturæ intervenit; justitiam vero esse quoties hæc intercedit. Unde cum hi auctores, præsertim Scotus et Alens., non ponant in Deo propriam justitiam commutativam, constituere videntur in Deo aliud genus justitiæ latius dictæ, quæ sit attributum distinctum a misericordia, et ab aliis attributis specialibus. Hæc ergo sententia videtur mihi probabilis, si non excludat ea quæ de propria justitia hactenus diximus, ut recte explicetur; quod nos per proportionem ad ea, quæ de justitia humana Arisoteles dixit, declarare conabimur.

5. *Triplex acceptio justitiæ generalis.* — *Prima.* — *Secunda.* — *Tertia.* — Distinguunt ergo Theologi et Philosophi morales in nobis duplicem justitiam, scilicet generalem et specialem; et hanc posteriorem subdividunt in distributivam et commutativam, de quibus jam satis dictum est. Justitia vero generalis, ut supra tetigi, tribus modis dici potest: primo, universalitate prædicationis. Et hoc modo quælibet virtus est justitia, et quatenus omnis virtus in suo medio servat debitam proportionem, æqualitatem quamdam constituere videtur. Nunc vero non agimus de hac acceptione justitiæ; sic enim nihil aliud est justitia generalis, quam virtus in genere suo. Secundo modo dicitur justitia generalis collectione, quo modo justitia Christiana dicitur esse gratia cum contentu virtutum omnium et donorum infusorum, ut insinuat Concilium Tridentinum, sess. 6, c. 7, et moraliter dicitur homo justus, qui omnibus virtutibus ornatus est. Et justitia generalis hoc modo sumpta, et ad Deum applicata, nihil aliud est quam decentia divinæ bonitatis; et secundum rationem distinguendo attributa, est collectio omnium virtutum moralium, quæ in divina voluntate esse intelliguntur; secundum rem autem et adæquatam rationem formalem, est rectitudo et bonitas simplicissimæ divinæ voluntatis. Ideoque nec de hoc modo justitiæ generalis nunc loquimur. Tertio ergo modo dicitur justitia generalis, tantum in materia vel causalitate, licet in suo esse sit etiam virtus specialis. De hac autem justitia, quæ legalis etiam appellatur, est controversia inter Scholasticos, an detur in nobis talis justitia, distincta non solum a commutativa et distributiva, sed etiam ab obe-